ISSN 0105-3736

Posthistoriske Meddelelser

21 - 1985.

STEMPLER BREVE POSTAL DOKUMENTATION

INDHOLD:

Mailomat'en ..... s. 2

Estlands jernbanepostvæsen 1942 - 44. ..... s. 3 - 9
af Elmar Ojaste.

KØBENHAVN / P. & T. Et nyt stempel. ..... s.10 - 11

KØBENHAVN-BONN-erklæringerne. Et stempel-potpourri. ..... s.12 - 13

Kolding, Holsted og Vamdrup JPX. ..... s.14 - 15
af Bo Bjerre Jakobsen

Vejen JPX. s.15

Tønder - Ribe ruten 1864. Ripen-brevet af 14.6.64. ..... s.16 - 21

Sønderborg Postdistrikts historie. ..... s.22 - 24
af Eva Holm.

Boghylden ..... s.25 - 30

Hvad n boerne skriver ..... s.30 - 31

Oplysninger søges: LIN stemplet Fra Warnemünde. s.32

AABENRAA - ÅBENRÅ - AABENRAA s.32

Posthistorisk Forlag

Tønder.

MAILOMAT'EN.

Hvad er en mailomat ? Kort sagt: En til offentlig brug opstillet møntdrevet frankeringsmaskine med indbygget postkasse.

Mailomat'en kom frem i USA i slutningen af 1940'ne, men om den fik nogen større udbredelse, ved jeg ikke.

Dens funktioner etc. vil fremgå af den følgende oversættelse af teksten på det af fabrikanten udgivne, nedenfor viste reklamebrevkort.

The "MAILOMAT"

. . . is a coin-operated postage meter and U.S. mailbox for people with letters to mail—and no stamps. It is a "self-service postoffice" that stamps *and* mails your letters without need of adhesive stamps.

INSTRUCTIONS: to mail a letter you (1) drop money in coin slot (2) dial desired stamp value (3) insert letter in letter slot. The machine does the rest: automatically takes your letter, *prints* a postage meter stamp with dated postmark on it, and holds it for scheduled mail collection. It prints stamps from 1c to 33c including fees for Air Mail, Special Delivery. Though it does not make change, it charges no premiums for postage. *Metered* Mail, needing no postoffice canceling and postmarking, often catches earlier trains and planes — for earlier dispatch and delivery.

The "Mailomat", a product of Pitney-Bowes, Inc., Stamford, Conn., was developed in cooperation with the Post Office Department to increase public postal service in postoffice lobbies, railway terminals, etc. When stamp windows are crowded or closed, try this new "stampless" mailing convenience. And when using the mails these days, at home or office, remember to *mail early and often* — to help your Post Office help you!

"Mailomat'en ... er en frankeringsmaskine og postkasse, der virker ved møntindkast. Den er beregnet for folk, der har breve, som skal sendes, men ingen frimærker. Den er et "selvbetjeningspostkontor", der frankerer og sender Deres brev uden brug af frimærker.

Brugsanvisning: For at kunne sende et brev skal De (1) lægge en mønt i indkastet, (2) dreje den ønskede porto, og (3) stikke brevet i brevsprækken. Maskinen ordner resten: Den tager Deres brev, forsyner det med et aftryk af et dateret frankomaskinstempel og opbevarer det til den ordinære tømning finder sted. Maskinen kan påtrykke værdier fra 1 til 33 cents, inklusive luftpost- og ekspresgebyrer. Selv om den ikke giver penge tilbage, koster det kun portoen at bruge den. Franko-maskinstemplet post, der ikke skal stemples på postkontoret, når derfor ofte tidligere forbindelser med deraf følgende tidligere afsendelse og udbringning.

Mailomat'en, et Pitney-Bowes Inc., Stamford, Conn., produkt, er udviklet i samarbejde med postvæsenet for at forbedre den postale service for publikum i

(forts. s.11)

ESTLANDS JERNBANEPOSTVÆSEN.

JERNBANEPOSTRUTER OG BUREAUSTEMPLER I ESTLAND UNDER DEN TYSKE BESÆTTELSE 1942 - 1944.

AF ELMAR OJASTE.

Den estiske sovjetrepubliks jernbanenet havde i august 1940 følgende udstrækning:

		Hovedlinier	Sekundærlinier:	Total:
Bredsporet 1524 mm (5')	km:	772	460	1.231
Smalsporet 750 mm	km:	675	234	909

Under den russiske besættelse 1940 - 41 skete der ingen ændringer af det estiske jernbaner bortset fra, at de blev underlagt den centrale al-unions jernbaneadministration i Moskva.

De allerede eksisterende jernbanepostruter og -bureauer på de estiske baner fortsatte uden ændringer indtil krigen mellem Tyskland og Sovjetunionen begyndte i sommeren 1941.

De tidligere estiske bureaustempler blev videreanvendt i hele perioden, og så vidt det kan ses, blev ingen af de estiske bureauer sat i direkte forbindelse med Sovjetunionen eller omvendt.

Allerede i begyndelsen af juli 1941 trængte tyske styrker ind i det sydlige Estland og afbrød jernbanelinien fra V a l g a via Petseri til S o v j e t u n i o n e n. Det lykkedes imidlertid de sovjetiske besættelsesmyndigheder at flytte en stor del af de estiske jernbaners rullende materiel - deriblandt også bureauvogne - til Sovjetunionen før jernbaneknudepunktet T a p a blev erobret af tyskerne den 4. august. Tabet af materiel fra de smalsporede baner var minimalt, da disse ikke stod i direkte forbindelse med det russiske net.

I slutningen af august 1941 var det estiske hovedområde under tysk militær kontrol, som af hensyn til de militære transporter straks begyndte at tilpasse de bredsporede estiske jernbaner til den vest- og centraleuropæiske standard (sporbredde 1435 mm (4'8½")).

I første omgang blev Valga - Petseri, Valga - Narwa og Tapa - Tallinn linierne omdannet. Senere fulgte andre efter. Ialt blev 683 km hovedlinie og 316 km sekundær linie - alle bredsporet - ændret og tilpasset det tyske net.

Det rullende materiel blev sammensat af ældre tyske vogne og maskiner, såvel som af tysk krigsbytte fra Belgien, Holland og Frankrig, deriblandt også bu-

reauvogne.

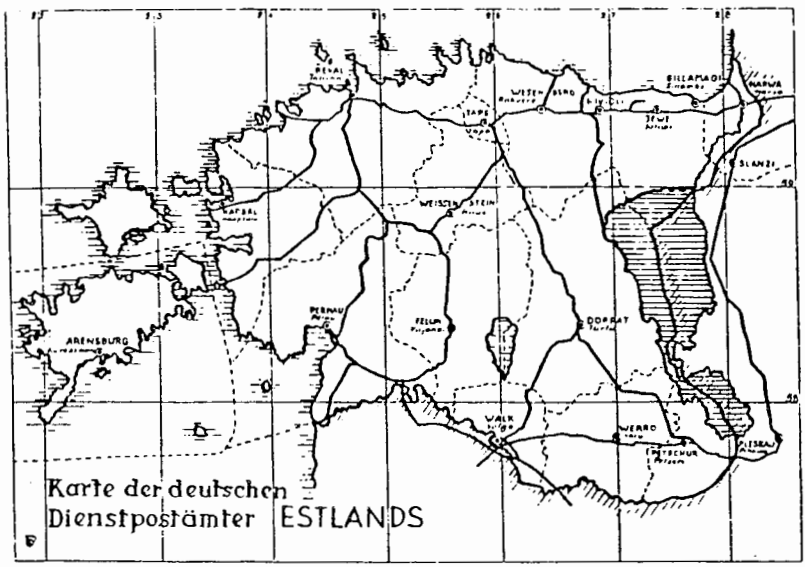
Den 1. januar 1942 blev der åbnet en direkte bureauforbindelse mellem R I G A og R E V A L (Riga - Tallinn).

På de andre ruter blev der indsat bureauer med estisk personale, som benyttede de tidligere estiske bureaustempler.

På grundlag af det bevarede materiale kan man slutte, at en del af de tidligere ruter blev ændret i den følgende tid, at tyske bureaustempler (BAHNPOST-stempler) blev taget i brug på såvel de ændrede som de ikke-ændrede strækninger, hvor de på de nedenfor anførte tidspunkter afløste de tidligere estiske stempler.

1. I begyndelsen af 1943:

tysk:	estisk:	
REVAL - BALTISCHPORT	Tallinn - Paldiski	ny bureaurute.
REVAL - NARWA	Tallinn - Narva	ny "
REVAL - TAMSAL	Tallinn - Tamsalu	ny "
TAPS - NARWA	Taps - Narva	

Kaart Saksa Ametposti (DDPO) asutuste ja nende piirkondade üle Eestis 1941--1944. (Dr. H. Schultz, Deutsche Dienstpost 1939-1945, 5. Lieferung, 1957, Düsseldorf).

Kort over de tyske Dienstpost-kontorer og jernbaner i Estland 1941 - 44.

2. I sidste kvartal af 1943.

tysk:

RIGA - WALK	Riga - Valga (Eesti).	tidl. lettisk bureau.
WALK - PLESKAU	Valga - Pskov.	ny bureaurute.
REVAL - PARNAU	Tallinn - Pärnu.	

3. I april 1944.

REVAL - HAPSAL	Tallinn - Haapsalu.	
REVAL - RUJEN	Tallinn - Rujiena.	ny bureaurute.
REVAL - WALK	Tallinn - Valga.	
REVAL - WERDER	Tallinn - Virtsu.	

Fra begyndelsen af 1943 blev al postal jernbanetrafik i postområde OSTLAND dirigeret af BAHNPOSTAMT RIGA (Jernbanepostkontor Riga) i Letland. Tysk bureaupersonale havde fuldstændigt overtaget ruten RIGA - REVAL (Riga - Tallinn) og delvist REVAL - NARWA (Tallinn - Narva) og WALK - PLESKAU (Valga - Pskov) ruterne. De øvrige ruter fortsatte med estisk personale.

I efteråret 1944 blev Estland atter slagmark, men nu rullede krigsmaskinen den modsatte vej, og Estland blev igen besat af sovjetiske tropper. Brugen af de tyske BAHNPOST-stempler ophørte, da den tyske administration blev trukket tilbage i august og september.

Under kampene mellem de fremmede tropper blev de estiske jernbaner udsat for store ødelæggelser. 40% af samtlige jernbanelinier blev ødelagt og praktisk taget alle jernbaneværksteder beskadiget. Af 227 jernbanestationer blev 108 helt ødelagt eller svært beskadiget, ligesom 169 jernbanebroer af forskellig størrelse gik til.

LITTERATUR:

Elmar Ojaste og Harold Osi:

"Railway TPOs and Mail Transport on the Estonian Railways 1918 - 1940."

i Eesti Filatelist nr. 22 - 23, 1978; med tillæg i samme nr.24-25, 1979; (på engelsk og estisk).

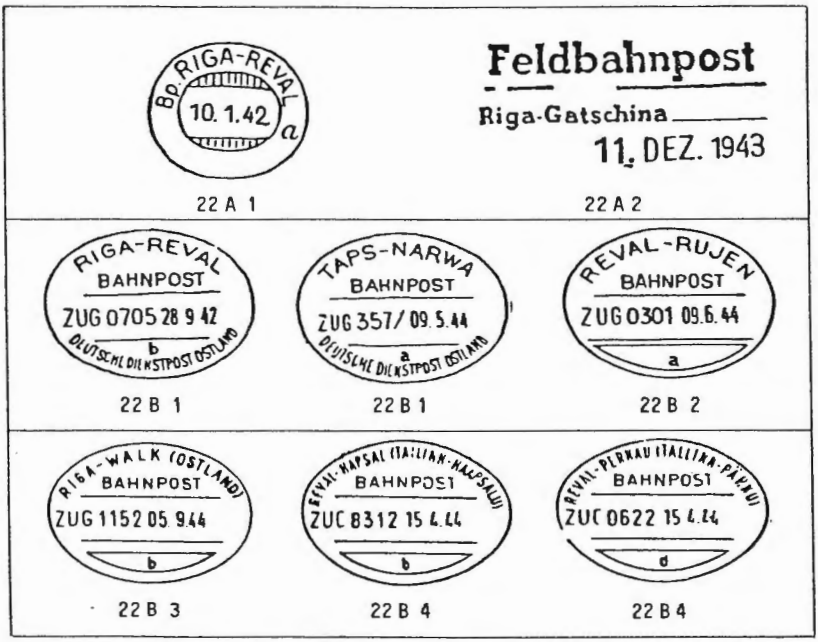
2. Dr. Herman Schultz:

"Deutsche Dienstpost Osten 1939 - 1945. Handbuch und Stempelkatalog. Teil 4." Düsseldorf 1957. (på tysk).

3. V. Gussarova, O. Karma og G. Lukin:

"Sada aastat Eesti raudteed". (Estlands jernbaner i 100 år). (på estisk)

STEMPELTYPER. 1942 - 1944.

22 A 1 22 A 2

22 B 1 22 B 1 22 B 2

22 B 3 22 B 4 22 B 4

TYPE 22. Tysk Besættelse. Deutsche Dienstpost Osten (DDO).
Bureaustempler 1942 - 44.

22 A Provisoriske stempler.

22 A 1 Dagstempler bestående af to cirkler eller to ovaler med bro (tidl. lettisk)

22 A 2 Liniestempler. To linier med tysk tekst + dato.

22 B Ovale tyske Bahnpost-stempler.

22 B 1 Ovalt dagstempel med stednavne på tysk + DEUTSCHE DIENSTPOST OSTLAND.

22 B 2 " " " " " " .

22 B 3 " " " " " " + OSTLAND.

22 B 4 " " " tosprogede stednavne.

Lb-nr.	STRÆKNING:	nr.	type:	index:	ZUG nr.	mål:	tidligst kendte anvendelse:	ill. nr.
1.	REVAL - BALTISCHPORT Tallinn - Paldiski.	1	22 B 2	a	8303	38x28	o1 o1 1943	1
2.	REVAL - HAPSAL/ (TALLINN-HAAPSALU)	1	22 B 4	a	8311	38x28	15 o5 1944	
		2	22 B 4	b	8312	38x28		2
3.	REVAL - NARWA Tallinn - Narva	1	22 B 2	a	/357	38x28	o1 o1 1943	
			"	"	3343	"		3
			"	"	3344	"		
		2	22 B 2	b	//44	"		
			"	"	358/	"		
			"	"	3344	"		4
4.	REVAL - PERNAU/ (TALLINN-PÄRNU)	1	22 B 4	a	N.R.		15 o1 1944	
		2	22 B 4	b	6612	38x28		
		3	22 B 4	c	0621	"		
		4	22 B 4	d	0622	"		5
5.	REVAL - RUJEN Tallinn - Ruhja	1	22 B 2	a	0601	38x28	19 o4 1944	6
6.	REVAL - TAMSAL Tallinn-Tamsalu	1	22 B 2	a	6646	38x28	01 01 1943	
		2	22 B 2	b	0043	"		
			"	"	0044	"		7
7.	REVAL - WALK/ (TALLINN - VALGA)	1	22 B 4	a	0353	38x28	18 o4 1944	8
			"	"	0355	"		
			"	"	0356	"		
		2	22 B 4	b	0353	38x28		
			"	"	0355	"		
			"	"	0356	"		

1:1

1 1943-44

2:2

2 1944

3:1

3 1943-44

3:2

4 1943-44

4:4

5 1944

5:1

6 1944

6:2

7 1943-44

7:1

8 1944

8:1

9 1944

9:1

10 1942

9:2

11. 1942

9:3

12. 1942-44

9:4

13. 1942-44

9:5

14 1942-44

10:2

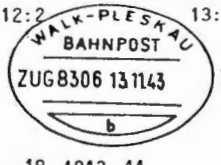
15 1942-44

11:1

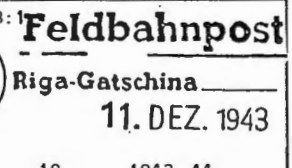
16 1943-44

12:1

17. 1943-44

12:2

18. 1943-44

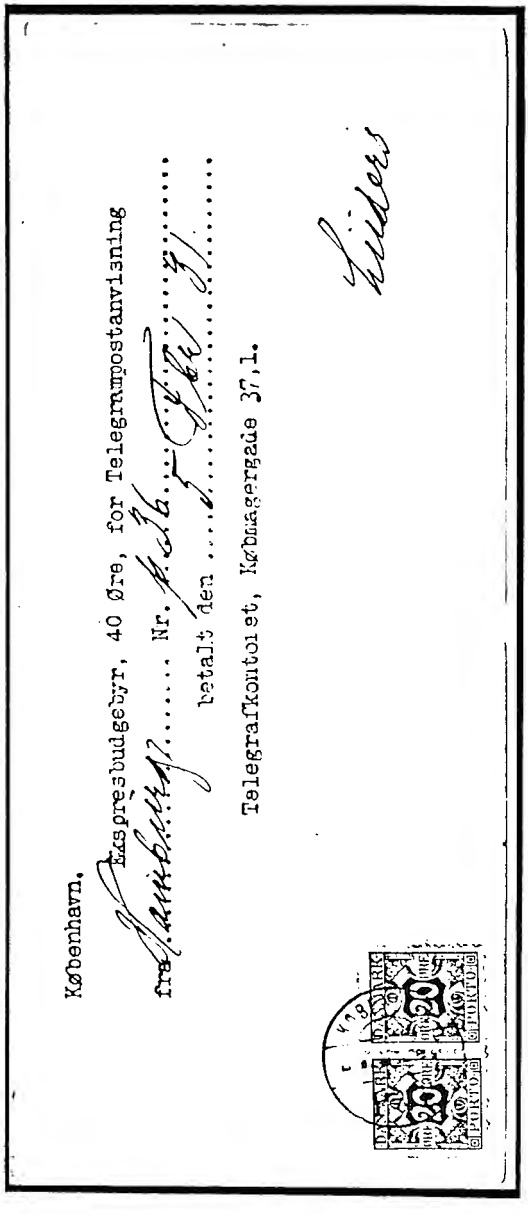
13:1

19. 1943-44.

Lb-nr.	STRÆKNING:	nr.	type:	index:	ZUG nr.	mål:	tidligst kendte anvendelse:	ill. nr.
8.	REVAL - WERDER/	1	22 B 4	a	0631	38x28	24 o4 1944	9
	(TALLINN - VIRTSU)	2	22 B 4	b	0000	38x28		
9.	RIGA - REVAL/	1	22 A 1	a	-	30x26	10 o1 1942	10
	Riia - Tallinn.	2	22 A 1	B	-	29		11
		3	22 A 1	C	-	29		12
		4	22 B 1	a	0355	38x28		
			"	"	0356	"		
			"	"	1109	"		
			"	"	1131	"		13
		5	22 B 1	b	0555	38x28		
			"	"	0705	"		14
			"	"	1109	"		
			"	"	3019	"		
		6	22 B 1	"	0359	38x28		
			"	"	0855	"		
			"	"	1109	"		
			"	"	3020	"		
		7	22 B 1	d	3041	"		
			"	"	0355	"		
10.	RIGA - WALK	1	22 B 3	a	1152	38x28	23 12 1943	
	Riia - Valga	2	22 B 3	b	8402	38x28		
			"	"	1152	"		15
11.	TAPS - NARWA	1	22 B 1	a	357/	38x28	o5 o1 1943	16
	Tapa - Narva	2	22 B 1	b	1358	38x28		
			"	"	3344	"		
12.	WALK - PLESKAU	1	22 B 2	a	8306	38x28	30 10 1943	17
	Valga-Pskov(Pihkva)	2	22 B 2	b	8305	38x28		
			"	"	8306	"		18
13.	Feldbahnpost							
	Riga - Gatschina	1	22 A 2	-	-	49	11 12 1943	19
	Riia-Valga-Pskov Gatsina.							

KØBENHAVN / P. & T. ET NYT STEMPEL.

Stemplerne med inskriptionen " P. & T." i nederste cirkelbue kunne iflg. O.M. 16, 1928 leveres "... til Brug ved Annullering af Frimærker paa direkte eller pr. Brev indleverede Telegrammer, hvor Post- og Telegraflokalerne er adskilte,"

Deres anvendelse er - for så vidt den kendes - beskrevet af Bo Bjerre Jakobsen i POM nr. 15, hvor der også findes en katalogisering af de dengang kendte stempler.

Hosstående illustration viser et eksempel på KØBENHAVN /P. & T.-stemplets anvendelse på en kvittering for ekspresudbringningsgebyret af en telegrampostanvisning i København d. 5. februar 1931.

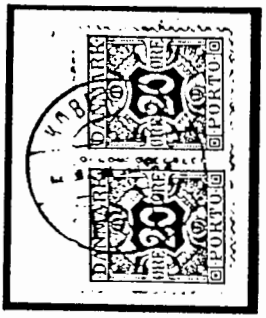
Gebyret, 40 øre, er modsvaret i portomærker (2 x 20 øre grå, AFA nr. 23). Mærkerne er annulleret med stemplet: KØBENHAVN / P. & T. Stempeldatoen synes for størstedelens vedkommende at være indstillet på blindmateriale, ▮ ,hvoraf man dog kun kan se den nederste halv- eller trediedel. Kun den nederste del af månedsangivelsens 2-tal ses, ∠. Efter det følger 4 - 5 mere eller mindre tydelige fragmenter af blindmateriale. Antallet af blindelementerne tyder på, at stemplet har været i type V g.

Stemplet er forskelligt fra det i POM nr. 15, s. 22 og 23, omtalte og viste KØBENHAVN / P. & T. -stempel. Kataloqiseringen kan derfor udvides:

Type:	mål:	tidligste:	seneste:	Bemærkninger:
BRO V g (?)	26 - - - 7^3	o5 o2 31 (ML)		P. og T.: 5 mm høje. Afstand P - T.: 9 mm.
BRO V g	28 - - - 8		15 10 74(MUS)	P. og T.: 6 mm høje. Afstand P - T.: 7,75-8 mm

Den anvendte formular er duplikeret og ser ud til at være klippet ud af et større ark. Dens bredde er 22,1 mm. Højder svinger mellem 9,3 mm (tv.) og 9 mm (th.).

Litteratur: Bo Bjerre Jakobsen: "P. & T.- stemplerne", i Posthistoriske Meddelelser nr. 15, s. 20 - 25 (1983)(med yderligere henvisninger).

MAILOMAT'en (fortsat fra side 2).

postkontorernes forhaller, på jernbanestationer osv.
Er der optaget eller lukket ved salgslugerne, så prøv denne nye, bekvemme, frimærkeløse postautomat. Og husk, når De nu til dags skal sende post, hvad enten det er hjemme eller på kontoret, at sende den tidligt på dagen og tit - så hjælper De postvæsenet til at hjælpe Dem".
(Tekst på billedet t.v.: Strømlinjet afsendelse uden brug af frimærker;
t.h.: en mønt-postkasse tømmes. - Teksten på kortets bagside fortæller, at det er udgivet af Pitney-Bowes, som instruktionskort for brugere af mønt-postkassen.

red.

KØBENHAVN - BONN ERKLÆRINGERNE. ET STEMPEL-POTPOURRI.

Som de fleste læsere sikkert allerede har bemærket, blev der i anledning af 30-årsdagen for Københavns- Bonn erklæringerne om de danske og tyske mindretal udgivet en dansk-tysk fællesudgave i værdierne kr. 2.80, respektive 80 pf.

Udgivelsen gav anledning til nogen filatelistisk aktivitet på begge sider af grænsen, og i kølvandet på de officielle førstedags- og særstempler fulgte forskellige mere eller mindre postale produkter fra private kredse.

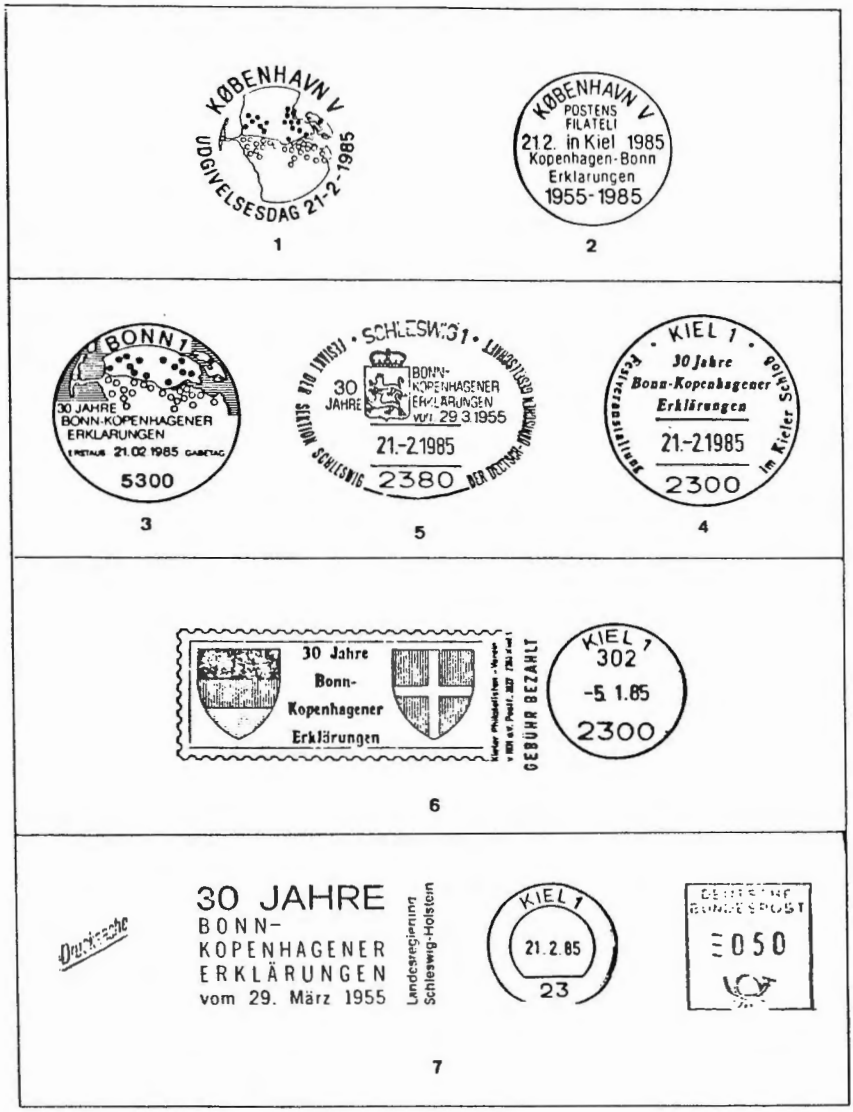
På side 13 vises de stempler, der p.t. kendes.

1. KØBENHAVN V. Officielt dansk førstedagsstempel
2. " V. Særstempel anvendt af Postens Filateli i Kiel (og formodentlig i København) til stempling af forudindsendte kuverter.
3. BONN 1 Førstedagsstempel anvendt af det vesttyske postvæsen. Findes også på de af dette udgivne særlige førstedagsark.
4. KIEL 1 Særstempel anvendt i forbindelse med festligheder på slottet i Kiel. I forbindelse hermed vistes en mindre dansk-tysk frimærkeudstilling.
5. SCHLESWIG 1 Særstempel anvendt i Slesvig by til markering af en højtidelighed arrangeret af det dansk-tyske selskab.

Stempler af anden oprindelse:

6. Klichè anvendt i "Kieler Philatelisten Verein von 1931 e.V's" MDS-maskine med nummeret KIEL 302. Trods teksten: GEBUHR BEZAHLT var de fremstillede kort delvist frankeret - måske fordi de potentielle købere ellers ikke forstod, hvad det var for noget makværk ?
7. Reklameklichè anvendt i den slesvig-holstenske landsregerings frankeringsmaskine (21.2. - 29.3.85). - Formodentlig har Kieler-filatelisterne kunnet købe noge aftryk fra denne til brug i deres salgsarbejde. ?
8. Fra Gedser - Travemünderuten findes et privat sidestempel med tysk tekst: BONN-KOPENHAGENER ERKLÄRUNGEN 1955 - 30 JAHRE - 1985. I midten en tegning af en færge. Frimærket afstemplet med almindeligt Lübeck-Travemünde dagstempel. Må vel siges at være uden filatelistisk interesse.
9. Kieler Philatelisten Verein udgav et "Gedenkblatt", Midtersidernes motiv er et kort over grænseområdet. Her er påklæbet et dansk eller tysk frimærke med henhv. dansk eller tysk særstempel.
   Også det tyske mindretal i Danmark udgav et mindeark afstemplet med det danske førstedagsstempel.

KØBENHAVN - BONN Erklæringerne. Stempler (fig. 1 - 7).

Stemplerne er reduceret med ca. 33 %.

KOLDING, HOLSTED og VAMDRUP JPX.

AF BO BJERRE JAKOBSEN.

KOLDING JPX.

lbnr.	inskription:	Type:	Tilgang:	Tidligste:	
1a	232 X KOLDING JB.	KOM		66(SA)	- 27 o8 81(BBJ)
1b	KOLDING JB.	LAP IIIa	OMD 84		
2	KOLDING JB.P.E.	LAP IIIb	GRA 20 o1	o5 o9 91(Bx)	- o8 o5 o5(ML)
3a	KOLDING- / JB.P.E.	BRO Ia	GRA o7 o4 o6	25 o4 o6(Bx)	- 23 o8 12(BBJ)
4	KOLDING / JB.P.E.	BRO IIa - 1	GRA 12 11 12	27 11 12(BBJ)	- o4 o9 21(Bx)
3b	KOLDING- / JB.P.E.	BRO IIa - 2		29 o3 13(Bx)	- 11 11 16(Bx)
5	KOLDING / B.	BRO Vb	GRA 22 o6 21	o4 o8 21(Bx)	- 23 o9 30(Bx)

HOLSTED JPX.

1	HOLSTED / JB.P.E.	BRO Ia	GRA 20 o5 o2	13 o7 o4(BBJ)	- 1.per.
				o8 o3 23(Bx)	- 25 o7 24(HSM) 2.per.

VAMDRUP JPX.

1	VAMDRUP / JB.P.E.	BRO Ia	31 o1 11(HSM)	- 25 o6 20(Bx)
2a	VAMDRUP / B.	BRO Vb	22 o8 21(Bx)	- 27 o3 29(Bx)
2b	VAMDRUP (B'et bortslebet).	BRO Vc	21 o1 32(HSM)	- 25 o6 46(Bx)

Tak for hjælp til følgende:

Jan Bendix(Bx), E. Menne Larsen (ML), Henrik S. Møller(HSM), Ejsing Nielsen, Per Rønberg og Erik Jensen, Postmuseet.

Bemærkninger: KOLDING JPX.

Kolding Banegårdsekspedition får ved sin oprettelse tildelt et kombineret stempel. Da nummerstemplerne inddrages i 1884 bliver det kombinerede stempel adskilt, og i en årrække anvendes lapidarstempel-delen alene. Senere tildeles et nyt lapidarstempel, men denne gang med inskriptionen KOLDING JB.P.E.. Dette stempel har en ret lang levetid, selv om det anvendes relativt hyppigt.

Først i 1906 får banegårdsekspeditionen et nyt stempel, og denne gang i BRO Ia. Dette stempel omdannes omkring 1912 til BRO IIa ved at gitteret fjernes. Inden da er der dog tildelt et andet stempel, ligeledes i BRO IIa, således at der nu for første gang anvendes 2 stempler på en gang.

HOLSTED JPX.

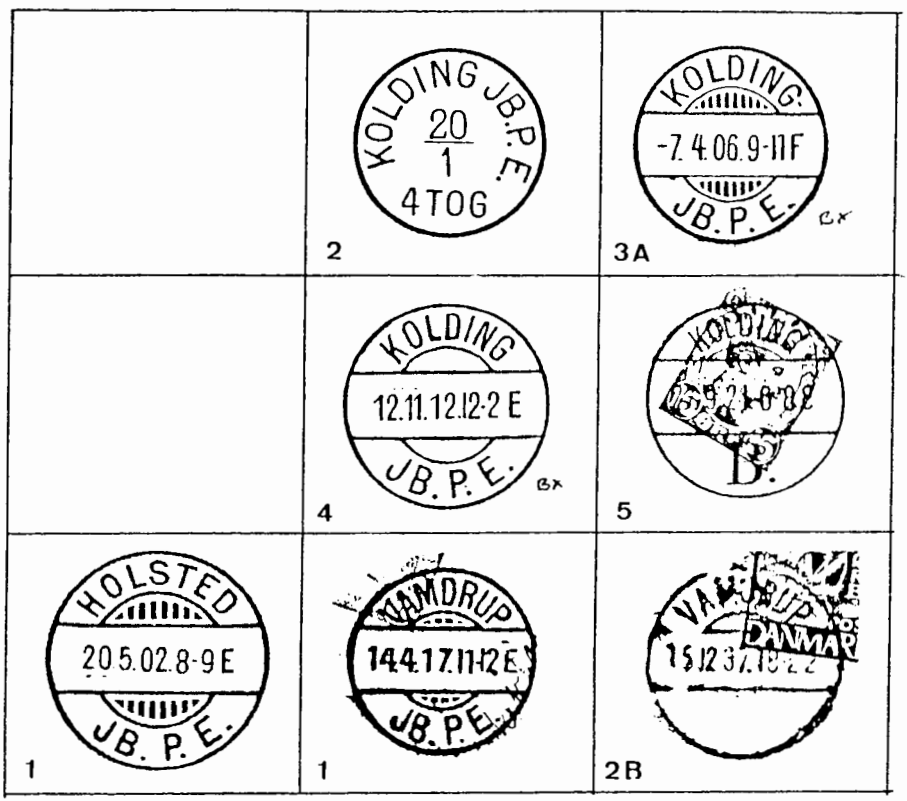
De få eksemplarer, der kendes af dette stempel, er alle anvendt som modtagerstempler. Hvis nogle af læserne har yderligere eksemplarer, er jeg interesseret i oplysninger herom.

VAMDRUP JPX.

Der kendes flere fejlindstillede eksemplarer af VAMDRUP / JB.P.E. Der advares

derfor mod"fantasi-dateringer" af dette stempel. Aftryk skal helst kunne verificeres ved hjælp af dateringer på hele forsendelser, eller sandsynliggøres ved hjælp af frimærkets udgivelsestidspunkt.

Ill mærket Bx: ex Samling Jan Bendix.
Ill. af HOLSTED / JB.P.E.-stemplet er fra Holmblad og Bøgh: Dagstemplerne fra Posthusene i Danmark i "Aarbog for Det Danske Post- og Telegrafvæsen. 1942.

VEJEN JPX. (Se POM nr. 20, s. 94 - 95) er blevet nedlagt. Der kendes sidstedagsaftryk af stemplerne 1bnr. 6 og 7 med datoen 18.4.85.

TØNDER - RIBE 1864. RIBE PKT 1864.

STEMPLET: RIPEN 14.6.64.

I det afsnit, der bringes i dette nummer af denne artikelserie, vil hovedvægten ligge på analysen af brevforsiden med TOR-stemplet: RIPEN 14.6.64 Det er hensigten at forsøge at vise, hvilke slutninger man kan drage af analysen af denne brevforside, dels som enkeltstående kilde, dels set i sammenhæng med den viden vi iøvrigt har om de militære, politiske og postale forhold i Ribe på den tid. Læren, der vil blive draget af undersøgelsen, er, at det er meget vanskeligt at drage ret mange sikre konklusioner af enkeltstående kilder, og at vi for at forstå dem i deres posthistoriske sammenhæng må inddrage viden fra anden side - ikke blot postale kilder, men også kilder af anden oprindelse.

Det har under udarbejdelsen af artiklerne om Tønder - Ribe ruten og Ribe pkt. 1864 desværre ikke været muligt at disponere artiklerne, som de egentlig burde have været disponeret, nemlig indledt med en oversigt over den østrigske og preussiske feltpost i Danmark i 1864. Materialet om disse feltposter er indgået så sent, at disse oversigter må følge som afslutning. Det har derfor i den følgende artikel været nødvendigt at henvise til oplysninger, der først kan blive bragt i næste nummer.
Endelig må jeg gøre opmærksom på, at min oprindelige idé, som lå til grund for det lille afsnit, der blev bragt i POM 18, hurtigt blev ændret. Derved står afsnittet i nr. 18 delvist uformidlet, således at visse af formuleringerne kan misforstås, fordi den umiddelbare fortsættelse mangler. Jeg vil derfor bede læserne indtil videre at se bort fra især de første 8 linier på side 8 i nr. 18.

RIPEN-brevet af 14.6. 64: Ehlern Jessens opfattelse af dette.

I Posthistorisk Tidsskrift (PHT), 1983, 4, s. 19, viser Ehlern Jessen et brev sendt til Fred. Høyberg, Visby Mølle. Brevet et frankeret med et 1 1/4 Sch. grønt, slesvigsk frimærke, der er annulleret med et stempel af typen TOR med inskriptionen: RIPEN og datoen 14.6.64. Stemplet er desuden anvendt som sidestempel.

Datoen falder inden for den første (og forlængede) våbenhvile 12.maj - 26.juni, dvs. brevet er sendt på et tidspunkt, hvor Ribe var under østrigsk besættelse, men med dansk forvaltning, såvel kommunal som statslig, der iflg. våbenhvileaftalen skulle fungere uhindret. Det samme gjaldt for handel og samfærdsel.

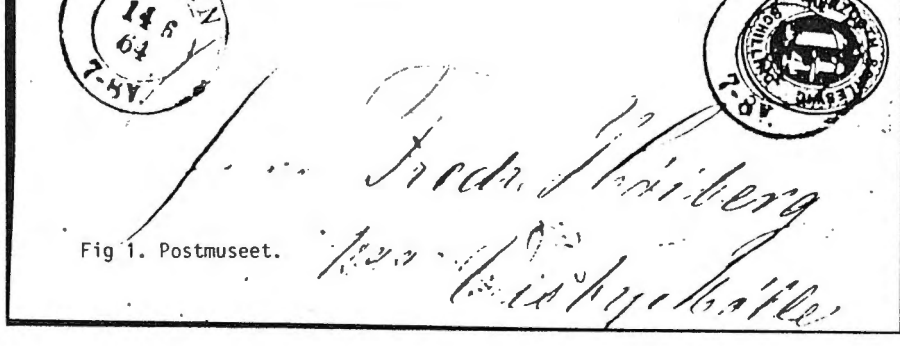

Fig 1. Postmuseet.

I teksten under brevet skriver Ehlern Jessen: "Der har åbenbart i hvert tilfælde allerede fra under våbenhvilen været tyske postembedsmænd i postkontoret i Ribe, idet de både har frankeret med det slesvigske frimærke og har sidestemplet og annulleret med det tyske RIPEN-stempel". (Fremhævelsen er min (ML)). - Allerede side 18 hed det om emnet: "Men tyskerne må allerede under våbenhvilen have været aktive i Ribe postkontor. Af postkontorets arkiv fremgik det ikke...." (Fremhævelsen min (ML)).

I PHT 1984, 2, s. 22, hedder det konkluderende om samme forhold:

"Det må formodes at tyskerne har haft et til det danske postkontor sideordnet feltpostkontor i Ribe, som ganske vist også har ekspederet mere almindelig post (? indleveret af tyskvenlige afsendere). Dette har i så fald været tilfældet måske helt fra 6 april, men i hvert tilfælde indtil den 28. juni".

(Steenberg måtte vige for en preussisk feltpostmester den 28 juni. Datoen den 6. april refererer til et østrigsk strejfkorps besøg i byen denne dag. Ehlern Jessen mener (formodentlig), at byen var besat fra denne dag.(ML)).

Om stemplet mener Ehlern Jessen ivørigt, at "det har sikkert været fremstillet fra ca. den 7. april, hvor ordren om udskiftning i hertugdømmet Slesvig af de danskprogede stempler kom".

Skal man sammenfatte disse udtalelser, formoder Ehlern Jessen:
at tyske postembedsmænd har været aktive i postkontoret i Ribe under våbenhvilen (måske helt fra 6.april), og at der har været et til det danske postkontor sideordnet feltpostkontor i Ribe, som også har ekspederet mere almindelig post.
Denne aktivitet omtales ikke i kontorets arkiv, der - bortset fra brevmaterialet (og H. Eis' og A. Tholls tidligere artikler om emnet) - synes at være den eneste kilde Ehlern Jessen kender / benytter i denne sammenhæng.

Som så ofte før i artiklen har Ehlern Jessen forsømt det for den historiske teoridannelse meget vigtige, at udtrykke sig så præcist som muligt. Han starter med at tale om tyske postembedsmænd i postkontoret i Ribe. Senere får læseren (så vidt jeg kan se) at vide, at han dermed mener, et med det danske postkontor sideordnet tysk feltpostkontor -(hvad der efter omstændighederne kunne være noget ganske andet end tyske postembedsmænd i postkontoret i Ribe.(ML)).

Ehlern Jessen gør det heller ikke klart, hvad han mener med betegnelsen "tysk" i denne sammenhæng. Er der tale om en sproglig, national, politisk eller postal betegnelse ?

Jeg har omtalt dette problem tidligere (POM nr.19, s.55f). I denne sammenhæng kan "tysk" have betydningen: preussisk, østrigsk eller (eventuelt) slesvigsk, såvel sprogligt som politisk som postalt.

Den anvendte stempeltype var oprindelig preussisk, men blev ved ordren af 7. april 1864 indført ved en del slesvigske postkontorer, der var underlagte det slesvigske postinspektorat i Flensborg. Dette var en del af de preussisk og østrigske civilkommissærers administration. Regnskab og forvaltning var uafhængig af det preussiske og østrigske postvæsen, om end en del af de øverste funktionærer var indkaldte preussere, som begyndte at tilpasse det.

Da der efter kilderne at dømme, så godt som ikke har været preussisk militær (og heri må feltpostpersonalet inkluderes) i Ribe før og under første våbenhvile (dvs. før 26. juni) kan problemet reduceres til spørgsmålet om, hvorvidt et østrigsk, slesvigsk eller et østrigsk-slesvigsk postvæsen har været aktive i postkontoret i Ribe før 26.juni på den måde som Ehlern Jessen forestiller sig - og om man i givet fald kan nå til denne konklusion på grundlag af det materiale, som han fremlægger ? - det vil først og fremmest sige RIPEN-brevet 14.6.64.

Ehlern Jessen kalder denne kilde "et brev" (ill. teksten PHT 1983,4, s.19). Reelt set er der dog kun tale om en b r e v f o r s i d e uden anden datering eller meddelelse end den, der fremgår af forsiden - venligst oplyst af Erik Jensen, Postmuseet.- Ehlern Jessen burde nok have anført dette i sin beskrivelse.

Kildekarakteristik.

Denne brevforside er som kilde betragtet et l e v n, dvs. et produkt af en fortidig situation, som er bevaret.

I det aktuelle tilfælde er levnet kun en del af det oprindelige produkt, idet det må formodes at have været enten en del af et omslag om et brev eller en del af et brev, hvis manglende dele, må antages at have indeholdt en skriftlig meddelelse (måske en beretning) til modtageren, måske også oplysninger om afsendelsessted og datering.

Den bevarede del af levnet kan af histori-keren udnyttes som et dokument med et ikke-berettende * indhold, dvs. anvendes som kilde, dels om ophavssituationen, eller rettere ophavssituationerne - nemlig dels om ophavsmandens (brevskriverens) situation, dels om postvæsenets, der er forskellig fra og ikke samtidig med brevskriverens.

For nærmere at bestemme og forstå kilden må vi endvidere inddrage den viden, vi har om tidens politiske og postale forhold, fx. om postale procedurer og postforbindelser.

Ophavsmand og ophavssituation:

Vi kan af kilden umiddelbart udlede, at afsenderen har ønsket at kommunikere med Fredrik Høyberg på Visby Mølle (1), men intet om, hvornår brevet er blevet skrevet, hvem brevskriveren var (idet der her ses bort fra en sammenlignende håndskriftanalyse med andre Høyberg-breve), hvor han opholdt sig, ej heller om han selv har frankeret brevet eller ej.(Ehlern Jessen mener, at de tyske postembedsmænd har gjort det (jfr citatet s. 17).

Hvis brevskriveren selv har frankeret brevet, må man nok gå ud fra, at han har ment, at det anvendte frimærke var gyldig betaling for porto for forsendelsen (= portoen for et brev af laveste vægtklasse) og at han, da det skete, befandt sig i et område hvor disse frimærker var gyldige, dvs. i et område under den slesvigske postforvaltning.

Vi må også formode, at han (i skrivende stund ?) har ment, at postvæsenet kunne befordre brevet - ellers havde han formodentlig ikke sendt det med dette.

Vi kan derimod ikke se, hvor lang tid der ligger mellem brevets udfærdigelse og afsendelsestidspunkt - ej heller h v o r f r a det er blevet sendt.

Postvæsenets behandling af brevet:

Postkontoret har behandlet brevet som gyldigt og korrekt frankeret. Mærket er blevet annulleret, og brevet må derefter være blevet ekspederet af postvæsenet til modtageren. (Det er uden retur- og portopåtegninger).

Stemplet med inskription og dato klassificeres kildeteknisk som en ikke-berettende kilde; dvs. den kan kun anvendes til at drage konklusioner om den postale ophavssituation.

* en tekst, der indeholder meddelelser om noget, der er sket f o r u d for ophavssituationen, klassificeres kildeteknisk som en beretning. En beretning kan endvidere indeholde ikke-berettende elementer som fx. titulatur, dato o.a -

Stempeltrykket viser, at det postvæsen, der har behandlet brevet, har haft et stempel af det og det udseende med inskriptionen RIPEN, dvs. at der i den d a n s k e by RIBE på afstemplingstidspunktet har været et postvæsen under "tysk" indflydelse - eller at det danske postkontor i byen har fået leveret et stempel af den type, som vi kalder TOR med bynavnet på tysk. (se fig 1. s.16).

På grund af vor almene viden om Ribes stempler, den nationale situation i 1864 m.m., kan vi udelukke, at dette stempel er leveret af det danske postvæsen. (2) Deraf følger, at der på afstemplingstidspunktet, som angiveligt er 14. JUNI 64 må have befundet sig et postvæsen, der har benyttet det tyske sprog i sine stempler, i byen. Det kan efter det foreliggende kun have været et preussisk, østrigsk eller slesvigsk postvæsen. (Den danske muligheder se s. 21 øverst).

Som allerede nævnt kan et preussisk postvæsen med rimelig stor sikkerhed udelukkes (jfr s. 17).

Frimærke såvel som stempeltype peger derefter ret entydigt på det slesvigske postvæsen, mens til gengæld alt andet kildemateriale entydigt peger på, at der ikke fandtes noget slesvigsk postvæsen i Ribe før i juli måned.

Den 3. mulighed, at der var et østrigsk postvæsen i Ribe på den dato, der er anført i stemplet, må derimod betragtes som en realitet (jfr. senere herom)

Afstemplingen.

Frimærket er annulleret med det omtalte stempel RIPEN 14.6.64, der også er anvendt som sidestempel.

Vi ved, at det slesvigske postvæsen indtil den 20.(21.?) juli fulgte den gældende danske afstemplingsprocedure, hvor frimærket blev annulleret med et nummerstempel, og et aftryk af dagstemplet anbragtes på kuverten/omslaget.

Fra 20.(eller 21.juli) ophørte brugen af nummerstempler ved de slesvigske posthuse. Mærkerne blev fra nu af annulleret med dagstemplet, er også benyttedes som sidestempel.

Den 14.juni var Ribes nummerstempel (NUM-55) på danske hænder. Sandsynligheden for, at et på det danske postkontor indkvarteret fremmed postvæsen, som Ehlern Jessen forestiller sig det, har lånt NUM-55 til annullering af frimærker på breve, hvis ekspedition formodentlig har været en krænkelse af det danske postregale i Ribe, må vel anses for ringe. Det har ikke haft anden mulighed for at annullere frimærkerne end med et blækkryds (eller lignende) og sidestemple med dagstemplet, eller at annullere og sidestemple med samme stempel.

Denne praksis var i overensstemmelse med den på det tidspunkt herskende preussiske praksis - og formodentlig også med den østrigske - men først efter den 2o. juli med den slesvigske.

Vi kan altså ikke af afstemplingsproceduren drage nogen slutning om, hvilket postvæsen, der har afstemplet brevet den 14.6.64.

Stempeldatoen: 14.6.64

Vi har, da brevstykket ikke er dateret og der ikke er andre dagstempler på det, ingen mulighed for at kontrollere om stempeldatoen 14.6.64 faktisk var i overensstemmelse med kalenderdatoen, den dag frimærket blev stemplet.

Datoen bestod af løse typer, der skulle ændres manuelt hver dag. - Om man har kunnet nøjes med at udskifte en eller et par typer - eller ved enhver ændring har fjernet alle typer og indsat dem igen, kan jeg ikke afgøre.

Vi går almindeligvis ud fra, at datoen i stemplerne er den korrekte dato, men alle kender vist et eller flere tilfælde, hvor man med sikkerhed kan sige, at det er den ikke. Hvor stor chancerne er for, at man i den ret korte periode TOR-stemp-

let RIPEN været i brug,har indsat en fejlagtig månedstype, er det vanskeligt at skønne over. Vi kender intet til personen, der har indsat typerne (var han evt. talblind ? nær- eller langsynet ?) eller hvilke kontrolforanstaltninger man havde, eller om de blev fulgt.

Muligheden for, at der har været indsat et 6-tal i stedet for et 8- eller 9-tal, eller at et 9-tal er blevet drejet 180^0, er imidlertid reel nok. En historiker må regne med, at hans kilder kan indeholde fejl.

Under disse omstændigheder er vore kontrolmuligheder vor øvrige sikre viden om de politiske og postale forhold i Ribe på det angivne tidspunkt og eventuelt nyt kildemateriale.

Foreløbig konklusion:

Vi kan foreløbig konkludere, at

er datoen korrekt (dvs. = kalenderdatoen), er brevforsiden en kilde til de postale forhold i Ribe den 14.6. 1864.

Er stempeldatoen i k k e k o r r e k t, kan brevforsiden i k k e anvendes som k i l d e til de postale forhold i Ribe p å d e n a n g i v n e d a g, men kun om forholdene på den aktuelle afstemplingsdag, der måske kan være 14.8. eller 14.9. (?).

Denne usikkerhed betyder, at vi indtil der foreligger en bekræftelse på eller rimelig sandsynliggørelse af, at den angivne stempeldato er lig kalenderdatoen, må betragte denne kilde som en "l ø s e n d e", der ikke umiddelbart kan bruges til at bevise tilstedeværelsen af et "tysk" - i dette tilfælde et østrigsk - postvæsen i Ribe den 14. juni 1864.

Ikke desto mindre må vi gå ud fra, at der har været et østrigsk postvæsen, nærmere betegnet et østrigsk feltpostvæsen, i Ribe på dette tidspunkt.

Det må i n t e r p o l e r e s, dvs. at selv om dets eksistens ikke fremgår af en eneste af de kendte kilder, må det forudsættes, hvis man vil forklare, at østrigerne har haft en ordnet og regelmæssig - i modsætning til en tilfældig - feltpostforbindelse med andre østrigske enheder og hjemlandet. En tilfældig feltpostforbindelse kan næppe anses som forenelig med de militære krav.

Denne forbindelse kan på denne tid være blevet opretholdt med egen befordring, mod betaling til danske vognmænd (eller det danske postvæsen ?) eller ved krigskørsler (militære ægtkørsler) foretaget af slesvigske bønder.

Jeg vil i det følgende betegne dette østrigske feldpostvæsen i Ribe som et "Feldpoststelle" og iøvrigt behandle emnet nærmere i næste nummer af POM.

Hypoteser om oprindelsessted og stempling.

Vi har set, at brevforsiden ikke afgav noget vidnesbyrd om dens oprindelsessted, men at frankeringen pegede på, at det måtte være afsendt i et område, hvor slesvigske frimærker var gyldige.

Med vor nuværende viden kan vi sige, at slesvigske frimærker i k k e var gyldige eller i brug på breve afsendt i Ribe den 14. juni 64 - med mindre vi postulerer, at det østrigske Feldpoststelle dér foruden feltposten også har ekspederet private breve og frankeret disse med slesvigske mærker. En sådan praksis ville være en krænkelse af det danske postregale og næppe i overensstemmelse med våbenhvilens ånd eller indhold.

Slesvigske frimærker var imidlertid gyldige og i brug i Ribes nabobyer på Tønder - Ribe og Haderslev - Gram - Ribe ruten. I det følgende eksemplificerer jeg problemet ved at antage, at brevet kom fra Gram.

Gpd. havde den 30. marts meddelt de danske postkontorer, at de "i Hertugdømmerne factisk indførte Frimærker på Breve" var at anerkende (se POM 19, s.53 ned.). Det vil sige, at breve, der indgik til Ribe postkontor fra de nævnte to ruter med ustemplede, slesvigske frimærker, skulle afstemples af dette.

Hvis Ripen-brevet er indgået med den ordinære post Haderslev - Gram - Ribe, skulle man derfor forvente,at mærket havde været annulleret med det danske NUM 55 stempel (eller Ribes dagstempel).

Annulleringen er imidlertid foretaget med et utvivlsomt slesvigsk stempel. Anvender man Ehlern Jessens argumentationsmåde, kunne man i denne situation hævde, at det slesvigske postinspektorat efter besættelsen af byen den 11. maj. havde tilstillet Ribe pkt. et slesvigsk TOR-stempel med inskriptionen RIPEN og forlangt / anmodet om, at frimærkerne på post, der indgik med de slesvigske ruter skulle annulleres med dette stempel.

Det står der ganske vist ikke noget om i kilderne, men....

Der kan imidlertid også opstilles andre hypoteser. Man kan forestille sig, at den slesvigske transitpost, der er indgået fra Haderslev ruten er blevet afleveret ved det østrigske Feldpoststelle i byen, og at dette til brug ved annulleringen / stemplingen af denne post var blevet tildelt et slesvigsk stempel af det slesvigske postinspektorat - eller at det østrigske Feldpoststelle ekspederede så megen post, at det var praktisk for det at have et dagstempel. Den østrigske feltpost i de slesvigske byer blev, så vidt jeg kan se, normalt behandlet af det lokale slesvigske postkontor..

Man kan også tænke sig, at der er blevet sendt en slesvigsk postagent til Ribe for at hjælpe det østrigske Feldpoststelle i byen med at ekspedere og dirigere posten til og fra dette, og at denne postagent er blevet udrustet med RIPEN-stemplet.

Antager man tilstedeværelsen af RIPEN-stemplet ved det østrigske Feltpoststelle på stempeldatoen, kan brevet være afsendt i Ribe. Vi kan selvfølgelig ikke udtale os om, hvem der har afsendt det. Det kan være en af byens beboere, det kan være indgået med en ægtkørsel og afleveret ved Feldpoststellet, det kan have været en tilfældig besøgende fra det slesvigske eller måske en militærperson ?

Vi kan ikke af stemplets eventuelle eksistens i Ribe den 14. juni drage den konklusion, som Ehlern Jessen gør, at det"tyske feltpostkontor"(og dermed vel også stemplet) har været i postkontoret i Ribe.

Det kan have været anbragt andre steder i byen -

Vi kan på grundlag af denne enlige brevforside efter min mening heller ikke drage den generelle slutning, at det "tyske feltpostkontor" "ganske vist også har ekspederet mere almindelig post" (PHT 1984, 2, s.22) - Brevet kan have været en enlig svale.

Foreløbige afrundende bemærkninger:

Som ovenfor antydet er der,hvis stempeldatoen er korrekt,mulighed for at opstille mange hypoteser om dets brug.

Fælles for dem alle er, at de er begundet med meget få kendsgerninger - eller slet ingen. Deres værdi er derefter.

Vi må derfor fastslå, at selv om stempeldatoen *) korrekt, ved vi intet om, hvorfor dette stempel har været i Ribe den 14.6., hvem der har anvendt det, eller til hvilke procedurer det har været forudset anvendt.

Red. bemærkning: Jeg ville gerne have afsluttet denne diskussion i dette nummer. Det vil imidlertid koste en dags ekstra arbejde, hvilket vil betyde 3-4 dages forsinkelse af udsendelsen, da jeg er optaget af andre ting de nærmest følgende dage. (ML)

*) skulle være

SØNDERBORG POSTDISTRIKTS HISTORIE.

AF EVA HOLM.

I anledning af anmeldelsen af bogen "Sønderborg Postdistrikts Historie" i "Posthistoriske Meddelelser Nr. 20 - 1984, s. 111, kan jeg oplyse følgende:

1. Delafsnittet "Underlagte Posthuse" har kun til formål at orientere læseren om betydningen af de betegnelser, der anvendes i hovedafsnittet "Landpostvæsen". Da bogens rammer var givet og skulle dække Sønderborgs posthistorie, var der ikke mulighed for eller plads til at medtage oplysninger om opbygningen af det tyske postvæsen.

2. Forholdene 1864 - 66 er beskrevet i det omfang det sparsommelige kildemateriale tillader det.
   Frimærkerne for perioden 1864 - 66 er ikke omtalt, da såvel frimærker som stempler er et område for sig selv, der i forvejen er udførligt beskrevet i faglige tidsskrifter.
   Grunden til, at Plebiscit - frimærkerne fik særlig behandling i bogen er, at M.O. RÆDER, der aktivt medvirkede til, at ideen om frimærkerne blev ført ud i livet, senere blev postmester i Sønderborg.

3. Formålet med at berøre emnet "Censur under 1. verdenskrig" var, at nogle frimærke- og stempelsamlere mente, at der i Sønderborg under 1. verdenskrig blev oprettet et censursted, hvilket ikke var tilfældet.
   Bekendtgørelsen Nr. 1 af 31.7.1914 - som det rigtig påpeges i "Posthistoriske Meddelelser" - er gengivet i meget forkortet form, var trykt den 31.7. 1914 i "Sonderburger Zeitung" og ikke i "Dybbøl Posten".
   Det i bogen omhandlede afsnit skal opfattes som et dækkende resumé af hele meddelelsen.

4. Den i "Posthistoriske Meddelelser" opgivne dato for oprettelsen af postagenturet i Dybbøl er datoen for Bekendtgørelsen.
   Selve agenturet trådte på grund af forskellige vanskeligheder først i arbejde den 1. april 1904.

5. Det er rigtigt, som E. Menne Larsen opgiver, at postagenturet i Hørup blev oprettet den 1.4. 1902. Det i bogen opgivne årstal 1903 er en trykfejl som jeg hermed gøre læseren opmærksom på.

6. Det foreliggende kildemateriale om postagenturet i Fynshav er fragmentarisk. Som allerede nævnt i bogen findes der korrespondance om oprettelsen af agenturet i året 1878. Om agenturet blev oprettet - samme år eller lidt senere -

vides ikke. I "Statistische Nachrichten"fra 1883 - 84 omtales Fynshav som eksisterende postagentur; mens det eneste sammenhængende kildemateriale om agenturet angiver datoen 1.12.1896 som oprettelsesdato. Man kan tænke sig, at agenturet blev oprettet i begyndelsen af 1880'erne og enten lå stille i et par år, eller at kildematerialet er gået tabt. Den sidste formodning er nok den mest sandsynlige.

7. Angående noteapparatet: det rigtigste havde været at benytte indekstal, men dette ønskede man ikke fra postkontorets side. Derfor valgte jeg en anden meget benyttet løsning, der bruges i den slags bøger, nemlig at henvise til kapitlet og sidetallet. (Som bekendt: De fleste historisk interesserede læser ofte bogen bagfra, dvs. begynder med noteapparatet). Bøger, der er brugt som primær kilder, er understreget. Der er benyttet to hovedkilder: Landsarkivet i Åbenrå (LAÅ) og Generalpostdirektionens Hovedarkiv (GPD).

Idet jeg takker E. Menne Larsen for opmærksom læsning, vil jeg samtidig bede - såfremt pladsen tillader det - at følgende offentliggøres:
På side 264 skal der i tabellen under Personale 1973 - 74 stå 38 i stedet for 78, og på
side 220 er der ligeledes sket en trykfejl: postmester Koblen var postmester i Tønder fra 1.3.1938 til 31.1. 1944.

med venlig hilsen
Eva Holm.

På læsernes og egne vegne vil jeg gerne takke Eva Holm for ovenstående indlæg, hvorved et par posthistoriske brikker vel må siges at være faldet på plads. Med hensyn til det problematiske PAG "Fünenshaff" kan jeg oplyse, at jeg har registreret to stempelaftryk fra maj 1881 (men ikke set dem), samt et aftryk fra 1902. Oplysninger om aftryk med andre datoer modtages gerne af red.

ML.

Omstående illustration er hentet fra "Betriebsverhältnisse der Postagenturen". (Sønderborg postkontors arkiv).

Betriebsverhältnisse

der

P. Ag. in Hörup (Alsen)

eingerichtet am 1. 4. 02

Postagent Andersen, geb. 5. 6. 68, vereid. 1. 4. 02, Vergütung ~~850~~ 900 ℳ

Hauptbeschäftigung und sonstige Nebenämter Gastwirt. Landwirt für 7 Pf. 18 a

Frau Anna Andersen 3

Einwohner im Ortsbezirk: ~~494~~ 154

" " Landbezirk: ~~1558~~ 1669

Abrechnungs-Postanstalt: Sonderburg

Überweisungs-Postanstalten: Sonderburg, Pf. bg Sonderburg Skandby

Posthilfstellen im Landbezirke der P. Ag.

mit Telegraph: Hörnhaft

ohne Telegraph:

Telegraphenhilfstellen im Landbezirke der P. Ag.:

Briefkasten im Ortsbezirk: 1 Stück; sie werden geleert: werktäglich 2 mal, Sonntags 1 mal,

" " Landbezirk: 7 "

Amtliche Verkaufsstellen für Postwertzeichen { im Ortsbezirk: / im Landbezirk: 1

Telegraphenbetrieb in Leitung Nr. (Überweisungsanstalt:)

Fernsprechbetrieb in Leitung Nr. 421 Spr 6

Unfallmeldeverkehr mit

Orts-Fernsprechnetz mit Hauptanschlüssen, Nebenanschlüssen.

Fernsprechverkehr des Publikums mit 28 Orten.

Höchster zulässiger Barbestand ~~300~~ 600 ℳ.

Eiserne Bestände an Wertzeichen:

Postwertzeichen	P. Ag.	184 ℳ	— Pf.
	Landbriefträger	~~22~~ 24 "	50 "
Reichs-Wechselstempelzeichen		"	"
Wertzeichen zur Entrichtung der statistischen Gebühr		182 "	50 "
Versicherungsmarken	P. Ag.	~~188~~ "	— "
	Landbriefträger	~~24~~ 18 "	~~50~~ — "

Ausgabe 1913. O 88a

BOGHYLDEN.

På grund af pladsmangel har det desværre ikke været muligt at omtale alle de bøger, som red. har modtaget, i de sidste par numre af POM.

Da jeg mener, at det er af værdi at være orienteret om den posthistoriske litteratur, der udkommer, har jeg derfor besluttet at indhente det forsømte i dette nummer. red.

Per Eirik Danielsen: "Norske skipsstempler på reisende postekspedisjoner på skip", der blev omtalt i sidste POM,koster N.kr. 9o.oo og kan bestilles hos: Filatelistisk Forlag, Postboks 65, N 5032 Minde, Norge.

Tore G j e l s v i k: Skip og post i Hamburgruten 1853- 1865.

Udg. af Norsk Filatelistforbund og Wennergren-Cappeln a/s, Oslo 1983.

53 s. hæftet. illustreret. N. kr. 6o.oo

Bestilling kan sendes til WenCa, Postboks 738, Sentrum, N-ol05 OSLO 1. Norsk postgirokonto 5 10 o2 o1.

Tore G j e l s v i k s bog om skib og post i Hamburgruten er et særtryk af en artikelserie i Norsk Filatelistisk Tidsskrift.

I det første kapitel fortælles om grundlæggelsen af de norske dampskibsselskaber, der fra 1853 besejlede ruten Trondhjem - Bergen - Christiansand - Hamburg m.fl., en rute der allerede i 1856 blev udvidet med strækningen Trondhjem - Hammerfest. Heri gives en generel beskrivelse af selskaberne, og de indbyrdes konkurrenceforhold, dels mellem de private ruter indbyrdes, dels mellem staten og de private ruter.

I de følgende kapitler behandles de forskellige dampskibe, der var indsat på Hamburgruten. Også her omtales forholdet mellem postvæsenet og de enkelte selskaber (fx. indsættelse af postekspeditører ombord, betaling for posttransporten m.v.). På grundlag af det bevarede kildemateriale (incl. brevmaterialet) fremlægger forfatteren en udførlig analyse af postbehandlingen ombord på de enkelte skibe.

Fremstillingen støttes af en række tabeller over de enkelte skibes farter, postekspeditørerne ombord, samt af et velvalgt, interessant og smukt billedmateriale, der dels viser forskellige bekendtgørelser vedrørende ruter og afgange, dels de omtalte skibe og sidst - men ikke mindst - forsendelser og stempler.

Analysen af brevmaterialet er naturligvis et centralt punkt i en bog, der i første række henvender sig til samlere af posthistorie, men forfatteren forener fint det almene kommunikations- og posthistoriske aspekt med de mere specielle samlerinteresser. Derved har vi fået en i mange henseender mønstergyldig bog, der ikke blot er af interesse for de (vistnok) få samlere, der ejer og udstiller breve fra denne periode - men for alle der er interesseret i posthistorie, og kan lide at læse om den. Skibspost er som regel ikke det værste, man kan kaste sin læselyst på.

Bogen er velskrevet og let læst. De mange fine illustrationer står skarpt og tydeligt - og får tænderne til at løbe i vand.

En enkelt "synd" skal dog nævnes. I Norsk Filatelistisk Tidskrift 9/1983 gav

Det fremlagte materiale er ganske overvældende, og det har selvfølgelig været umuligt at gengive den fulde ordlyd af de mange bestemmelser, men hovedindholdet refereres med en henvisning til, hvor teksten findes.

Bag disse registre må ligge en meget stor arbejdsindsats, og der er al mulig grund til at takke de to forfattere for det grundige arbejde, som de har udført. Enhver posthistorisk interesseret har med disse bøger fået mulighed for i løbet af ganske kort tid at finde frem til den kilde, der omtaler det eller de problemer, der ønskes oplysning om.

Egentlig burde vi være gule og grønne af misundelse på nordmændene over disse offentliggørelser. Mig bekendt har vi ikke noget tilsvarende herhjemme. Det betyder, at hvis man ikke kan tidsfæste et problem nøjagtigt, risikerer man at skulle gennemgå registre til mange årgange - eller, hvis man er så uheldig, at registret mangler, at skulle blade gennem mange årgange af fx. O.M.

Var udarbejdelsen af sådanne registre ikke et projekt, som P & T. kunne tage op som en del af dets beskæftigelsestilbud for arbejdsløse ? - Sådanne registre ville ikke alene være nyttige for postvæsenets samler-kunder, men ville også kunne have værdi for historikere i almindelighed, på såvel lokalt som på landsplan - og måske kunne P & Ts personale på længere sigt spare tid, når der skulle svares på henvendelser fra samlere. - Tid er som bekendt også penge.

De norske registre er udarbejdet på privat initiativ, men det norske postvæsen har fremmet udgivelsen ved at trykke dem gratis i postvæsenets hustrykkeri. En fin service !

De 3 publikationer kan købes hos NORSK POSTHISTORISK SELSKAB v/ Arne Thune-Larsen, Jensmessveien 8 B, OSLO 3, Norge. Prisen er som nævnt N.kr. 100.oo per bind.
Bestilling og betaling kan også ske til norsk postgiro: 3 97 29 32.

BEMÆRK: Der er ikke moms på bøger i Norge - undtagen på de rene kataloger.

Søren J e s s e n: Frederikssund postkontor. 150 år. 1.juli 1983.

68 s. -illustreret. Format: A 5. Kr. 39.50. - Kan bestilles hos:
Forlaget Skilling: Gislingevej 77, 2700 Brønshøj. Giro: 8 24 88 50.

Søren Jessens bog om Frederikssunds posthistorie har oprindelig været bragt som serie i Posthistorisk Tidsskrift under titlen: Træk af Frederikssunds posthistorie. Artiklerne foreligger nu som en selvstændig publikation udgivet af forlaget Skilling og forsynet med forord af postmester K.K. Ruby, Frederikssund.

Forfatteren bemærker side 8, at "Posthistorie i almindelighed og dansk i særdeleshed anses vel normalt ikke for at være fyldt med spændende og dramatiske hændelser,.." Frederikssund postkontor danner i hvert tilfælde ingen undtagelse fra denne regel (det højeste man har kunnet svinge sig op til på de kanter synes at være et postrøveri i 1838). Dramatik eller ej - forfatteren har fået et solidt, jordnært arbejde ud af sine undersøgelser.

Frederikssund blev købstad i 1810, men på grund af den afsides beliggenhed i forhold til datidens postrute: Helsingør-Frederiksborg via Slangerup til Roskilde fik byen først eget postvæsen i 1833.

I sin fremstilling belyser forfatteren udviklingen af byens postvæsen fx. postkontorernes beliggenhed i byen, dens forbindelser med omverdenen ad landevejen, søværts og på skinnerne - alt sammen med en gennemført og udførlig dokumentation, der burde være en selvfølgelighed - men desværre ikke altid er det.!

Fremstillingen indeholder mange interessante detaljer - måske for mange, og havde måske vundet i overskuelighed, hvis forfatteren havde delt teksten op i

Gunnar Melbøe et par supplerende oplysninger om postekspeditionen ombord på dampskibet NORGE. Så vidt jeg kan se, er de veldokumenterede. Var det ikke muligt at tage hensyn til disse, inden bogen gik i trykken ?

Af Tore Gjelsvik har forlaget WenCa endvidere udsendt:
en bog om ISLAND (N.kr. 36.oo), samt fornylig:
"Skip og post i Østfinmarksruten 1853 - 68" i samme udstyr som bogen om Hamburgruten.

På samme forlag foreligger endvidere NF's Arbok 1983 og 1984. Pris: N. kr. 40.oo, henhv. 50.oo.

NORSK POSTHISTORISK SELSKAB har udgivet tre vigtige publikationer:, der alle er trykt som manuskript.

Leiv A. B r e c k e : Norske Portosatser 1855 - 1865. Oslo 1984.

157 s. A 4-format. Pris: N. kr 100.oo.

Emnet er, som det fremgår af titlen, de norske portosatser i de første 10 år efter frimærkets indførelse i Norge. Det er, som forfatteren bemærker i sine indledende bemærkninger "stort" og komplisert". Det har derfor været nødvendigt at behandle postforbindelsen med de enkelte lande og områder særskilt, samt dele afsnittene op i perioder.

Indledningsvis omtales den norske indenrigsporto med en gennemgang af de forskellige forsendelsesformer og gebyrerne for disse, samt karteringsreglerne. Det følgende og langt det største afsnit behandler postforbindelsen med den øvrige verden, inkl. så fjerne områder som Australien.

Teksten består dels af forfatterens egen fremstilling (resumé) af de forskellige love og bekendtgørelser m.m., dels af aftryk af en del af originalkilderne (fx. portotabeller).

Reproduktionen af gamle originaldokumenter giver ofte en del problemer på grund af datidens tryk og papir, men som helhed må man sige, at opgaven stort set er lykkedes rimeligt godt - bortset fra et enkelt landkort (s.63), der efter min mening har for mange og for utydelige detaljer.

Leiv A. B r e c k e og Per G e l l e i n:

Norge posthistorie for årene 1814 - 49 og 1850 - 60. (I)

55 + 23 s. Format, pris og udstyr som ovennævnte bog.

Leiv A. B r e c k e :

Norges posthistorie for årene 1861 - 74 (II)

91 s. Format, pris og udstyr som ovennævnte bog.

Bøgerne er en oversigt over det postale indhold af de norske "Lover, Anordninger, Kundgjørelser....", "Samling af Cirkulærer og Skrivelser" samt "Departementstidende"

Indholdet er systematisk opdelt i grupper, der indeholder bestemmelserne om Postbefordringen generelt; Postforbindelsen med udlandet; Indenrigske postruter; Postkontorer m.v.; Postførende dampskibe; Frimærker, stempling ...; Portosatser; Portofrihed; Pakkepost; Aviser og Tidsskrifter m.m.

passende kapitler, der behandlede hvert sit aspekt. Et index over stednavne havde også været en god ting. Som det er nu, skal man bruge for megen tid på at finde de forskellige oplysninger om underlagte posthuse frem igen.

Bogen indeholder et meget stort antal illustrationer, dels af brevmateriale, dels af fotos og postkort med motiver af byens posthuse og andet postalt. Desuden en række portrætbilleder af byens postmestre og gruppebilleder af personalet. Læg dertil kort over byen fra forskellige perioder, over dampskibet Frederik VIIs rute og rejsemuligheder til og fra Frederikssund i 1885.

Billedteksten er som regel ganske kortfattet - (måske kunne en del af tekstens mange detaljer have været anvendt til at udbygge disse med ?). Omslagsbilledet er (så vidt jeg kan se) desværre helt uden tekst. Det er en skam. Hvad er det for en herlig "mukkebik", som postbudet sidder på ? Var det hans egen eller postkontorets? og hvor længe var den i brug ?

Billederne er på samme måde som det filatelistiske materiale posthistoriske kilder (omend med deres egen kildeproblematik), som nok kunne bruges mere - også i udstillingssammenhænge -

Sørens Jessens bog er en veldokumenteret lokal-posthistorie til en fornuftig - nærmest favorabel pris. Efter at have læst den, fristes man til at tro, at der ikke kan være meget tilbage, som det er værd at vide noget om.

Society of Estonian Philatelists in Sweden and Estonian Philatelic Society in New York: Årbog udgivet af Elmar Ojaste. Västra Frölunda, Sverige.

Eesti Filatelist. The Estonian Philatelist. Der Estnische Philatelist.

1983 (no. 29). 192 s. ill. Pris S.kr. 80.oo.

Bestilling: Eesti Filatelistide Uhing Rootsis; c/o Hans Kröndström, Sofie=lundsplan 40,I, S-122 31 Enskede, Sverige. Postgiro Stockholm 50 48 11 - 1.

Estland har som et lille land mellem store og mægtige, tit stridbare naboer haft en omtumlet skæbne. I 1600- tallet svensk, i 1700-tallet russisk, under 1 VK besat af tyske tropper. Efter en befrielseskrig blev landet selvstændigt I 1940 besat af sovjetiske tropper, i 1941-44 af tyske. Derefter atter sovjetrepublik.

En så omtumlet national tilværelse har naturlig sat sig mange filatelistiske spor, som man kan stifte bekendtskab med gennem studiet af det estiske filatelistiske selskabs årbøger, der udkommer med artiklerne på estisk ledsaget af en engelsk eller tysk oversættelse (evt. resumé) POMs læsere har i et par numre kunnet følge et af emnerne fra Årbøgerne i artiklerne om de Estlands bureauer 1918 - 44.

Årbøgernes indhold er meget afvekslende med artikler om såvel filateli*) posthistorie. I 1983 årgangen således om Jaan Lubi's forfalskninger af estiske mærker, Wiljandi's (=Fellins) posthistorie til 1944. Tallinns (=Revals) stempler 1918 - 40, Esperanto på estiske mærkater (labels), Estlands stumme stempler 1914. Estiske feltpoststempler 1918 - 20. Provisoriske stempler i Estland 1918 - 19, samt tillæg og rettelser til tidligere årgange og meget andet.

Artiklerne er meget grundige og fulde af oplysninger for enhver, der er interesseret i områdets filateli og posthistorie. Årbøgernes pris er yderst rimelig set i forhold til såvel indhold som udstyr. Der er et utal af gode illustrationer, og enhver med blot lidt kendskab til engelsk og/eller tysk vil kunne få noget ud af at benytte disse årbøger.

*) som

For tiden arbejder selskabet med en større og samlet håndbog om Estland. Interesserede kan (så længe oplag haves) får en brochure om projektet ved henvendelse til POMs red. eller til Elmar Ojaste, Mandolingt. 17, S-421 45 Västra Frölunda, Sverige.

H. T r u e l s e n: Tekst-Maskin-Stempler. TILLÆG 1983 og 1984.

Tillæg 1983 og 1984 til Truelsens populære Tekst-Maskin-Stempler er udkommet og kan fås ved henvendelse til H. Truelsen, Gartnervænget 6, 6780 Skærbæk. Prisen er 10 kr. per tillæg.

Tillægene omfatter nyanvendte tekst-maskin-stempler 1983 og 1984 samt genanvendelser af tidligere anvendte maskinstempler. Oplysningerne om disse er dels baseret på OMs oplysninger, dels på postkontorernes eget skøn.

VI ER SAMFUNDETS BINDELED. Dansk Postforbund 1908 - 1983. (Kbh. 1983).

112 s. ill. Oplag: 4000.

Udgivet af Dansk Postforbund, Vodroffsvej 13^3, København V.

Bogen, der udkom i forbindelse med Dansk Postforbunds 75 års jubilæum i 1983, indeholder tre afhandlinger: "Et barn af tiden" af redaktør Bent Hansen, "Tidens bud" af Ib Koch-Olsen og "Postuniformer - som malerne så dem" af mag. art. Ejner Johansson, kendt fra flere kunsthistoriske udsendelser i TV. De er indrammet af en serie interviews "Før stod vi ret for mester" ved journalist Jens Holmgaard, og en artikel af nuværende forbundsformand Aage Andersen, om Dansk Postforbund.

I de ni interviews fortælles om postbudenes arbejdsvilkår og sociale forhold for henhv. 75, 50 og 25 år siden. Dengang kunne det høre til en land-posts "bierhverv" at vende æggene i rugemaskinen, hvis landmanden ikke var hjemme. Til gengæld var der ofte kaffe eller en snaps, samt kørsel i kane eller vogn ved juletid. Det er iøvrigt ikke noget idyllisk billede, der i disse interviews og Bent Hansens opsats tegnes af postbuddenes levevilkår. Det faste arbejde og pensionen, dvs. en tryghed i tilværelsen, som andre ufaglærte ikke havde, blev betalt med en lille løn, et arbejde, der ofte var slid og slæb, et arbejdsmiljø, der kunne være barsk og en nærmest enevældig mester. Der skulle gå mange år, før disse forhold ændrede sig i retning af en mere fri omgangstone og mere demokratiske ledelsesformer.

Ib Koch-Olsen har fået den mindre taknemmelige opgave, at give et rids af postvæsenets udvikling i Danmark på en meget begrænset plads. På ca. 30 sider (inkl. illustrationer) tegner han et billede af udviklingen og får samtidig sagt en del om postbuddet og hans rolle gennem tiden.

Med lette og elegante penselstrøg giver Ejner Johansson en kort karakteristik af forskellige danske maleres opfattelse af motivet: Postbudet og hans virke. Dette afsnit er illustreret med en række gengivelser af de omtalte malerier i sort-hvid eller farver. Et par af dem er velkendte, fx. Bache's "Et kobbel heste ved Lindenborg kro". Andre ses sjældnere.

Ros til forbundet , fordi det har taget emnet op, ladet Johansson skrive det, og spenderet farver på en del af billedgengivelserne.

Aage Andersen afslutter jubilæumsskriftet med en kort omtale af Dansk Postforbund i dag, dets formål, opgaver, plads i fagbevægelsen og virke i buddenes hver-

dag.

Jeg behøver vel næppe at tilføje, at bogen er trykt på godt papir med en masse postale billeder, som det er en fornøjelse at kigge på.

Bogen har(så vidt jeg ved) ikke været i boghandlen - hvilket egentlig er en skam.

- - - - - - - -

HVAD NABOERNE SKRIVER.

I denne rubrik er det hensigten at holde læserne orienteret om, hvad et par af de filatelistiske tidsskrifter i vore nabolande bringer af posthistoriske artikler.

Man kan abonnere på de nævnte tidsskrifter ved deltagelse i Statsbibliotekets læsekredse (adresse: Universitetsparken, 8000 Århus C.). Læsekredsafgiften ligger på ca.20 - 30 kr. pr. tidsskrift pr. år. Man kan beholde bladet i 14 dage, hvorefter det skal sendes videre til den næste på listen.

De stadigt stigende portoudgifter betyder i realiteten, at der ikke er særlig stor forskel mellem udgiften, hvis man selv abonnerer, og den totale udgift (læsekredsafgift + porto til videreforsendelse) ved at modtage bladene gennem læsekredsen.

Enkelte større danske folkebiblioteker abonnerer på disse tidsskrifter. Søger man derfor en enkelt artikel - eller to -, kan det lokale folkebibliotek formodentlig skaffe bladet hjem til brug på læsesalen - eller eventuelt kopier af den artikel, man er interesseret i.

Svensk Filatelistisk Tidsskrift.

Jan. 85.	Harry Salomon:	Svensk brevcensur i samband med invalidtransporter genom Sverige under 1:a världskriget.
	B. Rothelius:	Post och postanstalter i Tornedalen.
Feb. 85	Rune Almquist:	Postala stämpar på drift. (om nyere svenske "expeditionsstempler"(dvs. ikke-dagstempler) af forskellig slags, inklusive ovale feltpostmesterstempler, som Försvarets Fabriksverk skal have solgt for ca.20 år siden).
	K. B. Wändahl:	Bikupestämplarna skulle hindra misbruk.
	A. Karlsson:	Kommunikation i Kinnevald. (anmeldelse).
	U. Gunnarson:	Spionage og propagandaförfalskningar (Del 3). (Om forfalskninger af 6 og 12 pf. Hitlermærker og hvordan de blev spredt i Tyskland. Endv. om forfalskninger af det tyske Luftfeldpost-mærke fra 1942).
	Fr.Obermüller:	Att samla förfilateli. Christianstads Lands-Contoirets kronoposststämplar.

Nordisk Filateli. (sv):

feb 85:	Lars Norman:	Ett postalhistoriskt och betydelsesfullt utvecklingsskede i den södra regionen. (Forudsætninger for oprettelsen af det svenske postvæsen 1636 - og tiden derefter).

Nordisk Filateli (sv).

marts 85	Lars Norrman:	Värdeförsändelsen - posttjänsten som överlevt. (om svenske værdiforsendelser) Del 1
	Sune Hedblom:	Hälsingepost 1. (Om hjemstavnssamling). Del 1.
	Stefan Heijtz:	Stämplarna på Falkland Islands. Del 2.

Norsk Filatelistisk Tidsskrift.

Feb. 85	Harry Snarvold:	Nordisk Posthistorie. Del 1.: Hallandsåsen - hvor postrøvere holdt til.
	Tore Gjelsvik:	Skip og post i lokal ruter i Trøndelag (Del 6). Dampskipene erobrer Orkedalsfjorden og Gulosen.
	Gaute Lendi:	Norsk Stempelsamlerforening - hva er det ? (Nærmere oplysninger om foreningen fås hos: Norsk stempelsamlerforening v/ Gaute Lendi, N 2963 Ulnes, Norge.

- - - - - - - -

AABENRAA - ÅBENRÅ - AABENRAA. (forts. fra side 32).

bynavnets gamle stavemåde". (Se ill. af klicheen i kommunens hjemmefrankeringsmaskine på side 32).

Der har også været kræfter igang for at få Sønderjyllands amt til at gå fra skrivemåden ÅBENRÅ til AABENRAA. Bestræbelserne synes nu at være kronet med held, idet kulturministeriet allerede for et års tid siden havde givet fri adgang til i statstjenesten at benytte både Å og Aa - blot det kunne ske uden væsentlig udgift for staten. Der var således ikke grundlag for at nægte amtet den samme ret.

Kampagnen for at genindføre bogstavet Aa i byens navn fik også postkontoret til at reagere, og efter henvendelse til generaldirektoratet kom der tilladelse til at benytte skrivemåden AABENRAA i kontorets stempler.

I postkontorets frankeringsmaskine (røde aftryk) vil der, når der er leveret nye klicheer, fremover stå: AABENRAA og AABENRAA POSTKONTOR - og fra 1. juli d. år. vil "alle postkontorets stempler til afstempling af afgående post m.v. d.v.s. dagstempler, rullestempel og stemplet i maskinen" blive ændret fra ÅBENRÅ til AABENRAA. (Meddelt af Åbenrå pkt).

ML.

OPLYSNINGER SØGES: Stemplet: Fra Warnemünde.

Den 1. august 1963 trådte en aftale mellem DDRs og det danske postvæsen vedrørende tømning af brevkasserne ombord på færgerne mellem Gedser - Warnemünde og vice versa i kraft.

Det første kendte skibsbrevstempel fra denne rute har hidtil været RAM - 1 stemplet: Fra Warnemünde 58 x 14.5 mm med datoen 1.1.64.

Det viser sig imidlertid, at der har eksisteret et LIN-stempel: Fra Warnemünde, (33 mm langt med F: 4,5 mm høj (alle mål er cirka)), forud for dette, idet hr. H. Horst Engelhardt, Leipzig, har vist mig en fotokopi af et filatelistisk brev med dette stempel (se ill.), og dagstemplet GEDSER 17.8.63.

Han vil meget gerne vide, om der er danske samlere, der kender dette stempel med andre datoer. Oplysninger herom kan sendes til POMs redaktion.

Det kan tilføjes, at der nu kendes aftryk af det ovennævnte RAM - 1 stempel sammen med dagstemplet GEDSER 23. 11. 63., hvilket kunne tyde på, at LIN-stemplet har haft en meget begrænset anvendelsestid.

AABENRAA - ÅBENRÅ - AABENRAA.

I 1956 besluttede stednavneudvalget i fremtiden at benytte bogstaverne A-å i stedet for Aa-aa i sine fortegnelser over stednavne, og statsministeriet henstillede, at tilsvarende blev indført inden for statstjenesten.

Post- og Telegrafvæsenet meddelte i september 1956 (O.M. 40), at "Overgangen til at benytte Å-å i danske stednavne påbegyndes herefter for post- og telegrafvæsenets vedkommende....", og i de nærmest følgende år blev en række dagstempler ændret, så deres tekst var i overensstemmelse med den nye skrivemåde.

Ændringen blev også gennemført i amterne og på kommunalt og privat plan - men ikke uden modstand. Nogle ønskede at beholde den gamle skrivemåde, således AABENRAA kommune, der iflg. VESTKYSTEN (22.3.d.år) "stædigt (har) holdt fast ved